

J. MUGIKA'K

Ekonomia tarteko zelarik

JAKIN lehen karlistadaren zenbaki hontarako, orduko euskal ekonomiari buruz lan bat prestatzen ari zen, baina betarik ez bukatzeko. Ta hutsunea nolabait betetzeko José Mugicak idatzitako «Carlistas moderados y progresistas» liburuaren hitzaurretik zati batzuek argitaratzen ditugu, ekonomiaren arazoa zertan zegoen nolabait bederik ere ikus dezagun.

* * *

Donostia liberaletan finkatu zen, eta liberalak moderatu ta progresistetan bakandu ziranean Donostia liberal progresista izan zen. Hau donostiar buruzagiek konstituzioaren ideia berriak sentitzen zituztelako zen. Donostian bere bulegoak zituzten familia burgesak ziran. Bulego hoiek une berean itsas komerzioko etxeak eta banka lekuak ziran. Asko atzheritik etorriak ziran eta besteak Espainiatik, baina Euskal Herritik kanpokoak ziran. Aurrerapen eta aberastasun handia izatera heldu zen portuaren babesean, familia hauek hemen muntatu zituzten beren negozioak, Europako portuekin har-emanak izan zituzten, beajeak egin zituzten eta atzherriko ikastetxetara bidali zituzten bere umeak ikasketak egitera. Ez dago ukatzerik, beraz, gizon hauek orduan Europa guztian indarra zuten ideiak bizitu izatea. Ideia hauek indarra batez era Frantzian zuten eta donostiarrak har-emanik handiena Frantziarekin zuten.

Bainan ez zen izan modan zeuden ideia hoienganako maitasuna politikan hartu zuten posturaren arrazoi bakarra. Postura hori ekonomia hutsean ere finkatzen zen. 1823-guz. geroztik Donostiak ekonomiaren krisi latza bizitu zuen, portuak ez baizuen apenas lanik egiten. Eta ez zuen lanik egiten gobernuak itsas handitik eta Europako beste portuetatik Espainiara zetozten merkantziei Donostira zuzenduak etor-

tzeko eragozpen eta oztopo gehienak jartzen saiatzen zelako. Estaduaren joeraren sustraia zerean zegoen: Espaniako aduanak ez zeuden nazioaren mugetan, bere Fuegoetatik hiru euskal probintziak atzherritik, zergak ordaindu gabe, bertako biztanleen konsumorako nahi zutena ekartzeko eskubidea zuten. Horregatik estaduak bere aduanak mugan ez Ebro-n baizik jarri behar zituen. Aduanak honela egotera-koan Euskal Herrira nahi zen guztia ekartzen zen estaduaren kontrolik gabe eta errez zen bertatik Espaniaren barna kontrabandoan merkantzi hoiek pasatzea.

Donostiako negozio-gizonek ba zekiten beren enpresen iturria zen portua ez zela normal lanean berriro jarriko euskal probintziak aduanen sistema jeneralean sartzen ez ziran bitartean. Bainan hori defenditzeak fueroaren bitartez Euskal Herrira zergarik ordaindu gabe sartzeko zegoen eskubidearen kontrajartzera bultzatzen zituen donostiarrak. Horregatik Espaniako politikaren mekanikan Euskal Fueroak aldatu egin behar zirala nazioaren lege konstituzional berriak beste alderditan bezala betetzeko moduan izan zedin defenditzen zuen alderdi politikora jo zuten, eta alderdi hauen artean gogorra progresista zanez honengana jo zuten azkenean.

Gipuzkoa arazo honi buruz Donostiaren kontrakoa zen, hau da, Fueroa alda ezina zela ta lege berriak fueroaren kontra bazeuden ez zirala bete behar zion, eta Gipuzkoaren goberna-eran Donostiaren interesak menperatuta gelditzen ziranez, Donostia poliki poliki fueroen mekanika politikoaren orde zazio guziarenaren bila abiatu zen, honek bere aberastasunerako abantaila gehiago zekarzkiela uste zuelako.

Eta gauzarik interesanteena zera izan: donostiarrak ziotena egia gertatu dela. Donostiarrak ziotenez euskal probintziak estadu guztia- ren sisteman sartzean Euskal Herri guztian industri-sortzea girotuko zela. Ta uka ezin ditekeana da honela gertatu zela. Izan ere oraingo euskal industri gehiena—dena esan diteke— probintzi hauek Estadu guztia- ren aduanen menpean jartzetik datorrela.

Politikaren erromantizismo beroenean batere erromantikoak ez diran gaiegatik egin zuten gerla; eta Aduanak Espainiaren mugan egon behar zuten edo ez. Liberal moderatuek, erreformaren aldekoak izanez puntu hontan, fueroa ezin zitekiela aldatu zioten. Eta liberal progresistak, aurreratuenak, hemen ez ziran manchesterianoak ezta ere librekanbio-zaleak, lojikoak izango zen bezala, protezionistak eta aranzelaren defentsoreak.

Euskeraz: Rikardo Arregik